

Da variasjonen mellom selskapene er stor, har lovgiver gitt aksjonærene betydelig frihet til å fravike eller utfylle lovens ordning gjennom egne avtaler. Disse avtalene kalles aksjonæravtaler (eller aksjeeieravtaler). Det er først når du tiltrer en aksjonæravtale at du blir bundet. Utenfor aksjonæravtalen vil aksjelovens regler gjelde.

Aksjonæravtalen må behandles etter alminnelig kontraktsrett. Inndelingen nedenfor finner du normalt igjen i de fleste aksjonæravtalene.

Definisjoner

Aksjonæravtalens første del handler typisk om definisjoner av hvem som er part i avtalen, hva som menes med å være aksjeeier og eventuelt noe om forholdet mellom fysiske og juridiske personer.

Mange selskaper anerkjenner at aksjer kan eies både personlig og av et annet selskap. Det er likevel normalt at det er den enkelte fysiske aksjeeier som er den ansvarlige part, altså enten den som kontrollerer selskapet som eier andelen eller den fysiske personen som eier andelen. Det skal føres en aksjeeierbok over hvem som eier en andel i selskapet, jf. aksjeloven (asl.) § 4-2.

Selskapets bakgrunn og formål

Under denne overskriften finner du som regel en oversikt over aksjeeiere, antall aksjer og deres aksjeandel. Videre vil det ofte stå noe helt overordnet om selskapets formål.

Selskapets formål kan ellers fremgå av stiftelsesdokumentene til selskapet, slik det følger av asl §§ 2-1 til 2-3, der vedtekter og navn på styret og revisor skal fremgå. Etter lovens § 2-2 skal utgangspunktet (formålet) med stiftelsen være å skaffe eierne økonomisk utbytte, i motsatt fall skal anvendelsen av overskudd og forholdet ved oppløsning beskrives.

Forholdet til selskapets vedtekter

Det er greit å merke seg at vedtekter regulerer selskapets rettsforhold, er offentlige og bare kan endres på generalforsamling, jf. asl § 5-18. Aksjonæravtalen er et privatrettslig forhold mellom aksjonærene og regulerer altså forholdet mellom partene i aksjonæravtalen.

Eierskap til selskapet

Aksjonæravtalen kan ha bestemmelser om aktivt eller passivt eierskap. Det vil si at det kan reguleres hvorvidt det er en forutsetning at du som aksjonær skal være ansatt i selskapet eller ikke.

Aktivt eierskap innebærer altså at det er en sammenheng mellom det å være aksjonær og det å være ansatt. I så fall vil regler om uttreden og utløsning av aksjonær som enten slutter frivillig eller blir sagt opp, også vanligvis fremgå av aksjonæravtalen.

Passivt eierskap reiser ofte spørsmål om rekkevidden av lojalitetsplikt som aksjonær, og eventuelle konkurransebegrensninger som ansatt ved uttreden og oppstart av nytt arbeidsforhold.

Finansiering av selskapet

Dette punktet regulerer vanligvis mulige løsninger dersom selskapet kommer i en utfordrende finansiell situasjon.

Det er spesielt viktig i selskap hvor «produktet» er under utvikling. Vanligvis har slike selskaper lite inntekter av betydning før «produktet» er ferdigstilt, og det er som regel lite gunstig å selge et uferdig produkt/prosjekt.

Det følger av asl. § 3-4 at selskapet skal ha forsvarlig egenkapital og likviditet. Styret har handlingsplikt dersom den finansielle stillingen ikke er forsvarlig (se asl. § 3-5), og kan kalle inn til generalforsamling for å sikre ny finansiering – for eksempel forhøyelse av aksjekapital, eller begjære selskapet oppløst. Brudd på asl. § 3-5 kan medføre mulig styreansvar.

Ved aksjekapitalforhøyelse skal alle aksjonærer tilbys å delta i forhold til sin andel. Dersom du ikke deltar i kapitalforhøyelsen, vil aksjeandelen din bli «vannet ut», og eierandelens verdi bli redusert tilsvarende.

Overdragelse av aksjer

Overdragelse av aksjer kan normalt ikke skje helt fritt, da selskapet ofte vil ha en interesse av å kontrollere og godkjenne hvem som kan bli aksjonærer. Betingelser vil fremgå av denne delen av aksjonæravtalen og eventuelt også vedtekter. Overdragelsen vil normalt avhenge av samtykke fra styret. Slikt samtykke kan bare nektes ved saklig grunn.

Kjøp og salg av aksjeeierandel betinger ofte, men ikke alltid, at ny eier også tiltrer aksjonæravtalen

og blir bundet av de regler som gjelder for blant annet overdragelse. Dette kan skje gjennom en tiltredelseserklæring, eller ved signatur på aksjonæravtalen.

Et aksjeselskap kan få fullmakt fra generalforsamlingen til å erverve egne aksjer. En slik fullmakt kan også fremgå av aksjonæravtalen i form av fortrinnsregler. Se asl. § 9-2.

For mer informasjon om overdragelse av aksjer, herunder forkjøpsrett, utløsning, medsalgsrett og medsalgsplikt, se artikkelen med tittelen «Overdragelse av aksjer i et aksjonærfelleskap» på www.tekna.no.

Emisjon

Aksjelovens hovedregel ved emisjon er fortrinnsrettsemisjoner, hvor aksjonærene får en fortrinnsrett til å tegne seg i emisjonen. Med mindre annet er vedtatt av generalforsamlingen, vil eksisterende aksjonærer ha fortrinnsrett til å tegne aksjer ved en kapitalforhøyelse jfr. aksjelovens § 10-4.

For selskaper med mange aksjonærer kan det i krisetider tvinge seg frem et raskere alternativ for å sikre selskapet nødvendig finansiering; en såkalt rettet emisjon. Dette vil være en emisjon hvor et utvalg aksjonærer eller helt nye investorer får et tilbud om å tegne seg, og emisjonen ekskluderer således en rekke av selskapets aksjonærer. Rettet emisjon vil si at nytegnning skjer ved at man henvender seg til bestemte personer og at aksjonærenes fortrinnsrett frafalles.

Mislighold av avtalen

Under denne delen av aksjonæravtalen finner du hva som skal skje ved brudd på aksjonæravtalen.

Det vanligste er enten en avtale om erstatningsplikt sammen med en bestemmelse om overdragelse av aksjer, eller en bestemmelse om bot (konvensjonalbot) sammen med erstatningsplikt dersom selskapets tap overskrider botens størrelse. Det er heller ikke uvanlig å avtale f.eks. dagmulkt.

Konkurransesklausul

Flere aksjonæravtaler har egen konkurranseklausul. Som aksjonær må du vanligvis tiltre aksjonæravtalen, og blir derfor også som utgangspunkt bundet av de regler som gjelder konkurranse.

På den ene siden tilsier likebehandlingsprinsippet at du som aksjonær skal behandles som andre aksjonærer. På den annen side er det vanskelig å se at en arbeidstaker skal bli bundet av bestemmelser om konkurranse som ikke er i samsvar med reglene i arbeidsmiljøloven kapittel 14A. Premisset etter aml. § 14A-1 er at det inngås en skriftlig avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstaker om konkurransebegrensninger. Partsforholdet er noe annerledes her, idet avtalen inngås mellom partene i aksjonærfelleskapet. Hvis det legges til grunn at det foreligger en bindende avtale om konkurranse, må den fortolkes på bakgrunn av reglene i aml. kapittel 14A, hvilket tilsier begrensninger på karantenetid, plikt til redegjørelse og kompensasjon.

Der den ansatte ikke kan defineres som arbeidstaker, men arbeidsgiver på grunn av stilling eller eierandel, må spørsmålet om rekkevidden og berettigelsen av konkurranseklausulen vurderes utfra avtalelovens § 38.

Endring av avtalen

Det er vanlig å avtale i aksjonæravtalen hvordan avtalen kan endres. Dersom det ikke er avtalt noe, kreves det enstemmighet.

Dersom det kreves f.eks. 2/3 flertall for å endre avtalens sentrale bestemmelser, må du ta en nærmere titt på aksjeandelene i selskapet. Hvis majoritetseieren da sitter med mer enn 2/3 av aksjene kan vedkommende endre aksjonæravtalen alene. Det er uheldig for deg som minoritetseier som da vil være bundet av en aksjonæravtale som kan endres av majoritetseieren alene.

Konfidensialitet og taushetsplikt

De fleste aksjonæravtaler har bestemmelser om at avtalens innhold skal være konfidensielt så lenge aksjeeierskapet varer, og iblant også i etterkant.

Vedtekter er offentlige og skal meldes inn til Brønnøysundregisteret ved etablering og senere endring. Det motsatte gjelder for aksjonæravtaler som er et privatrettslig anliggende mellom eiere av et selskap. Dette kan ses på som et utslag av lojalitetsplikten i forretningsforhold. Brudd på plikten kan derfor medføre erstatningsansvar.